

Ağızların Baskın Olduğu Bölgelerde İletişim Araçlarının Türkçe Öğretimine Etkisi

Berna ESİN

Kişilerin mahallî ağızlarla konuşması bir dereceye kadar kaçınılmaz ve savunulabilir bir durumdur; ancak aydın olan, bilim yapmak isteyen ve temel öğretim ve eğitimin gerekli olduğu basamaklarda öğrenci olan kimselerin kültür dilini öğrenmesi gerekir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde okul çağına yeni girmiş çocukların çoğunluğu, evde konuşulan dil ile okulda konuşulan dil arasındaki farkı okulla tanıştıklarında anlarlar. Köylük, dağlık, karlık, ovalık veya sahildeki yerleşim alanlarında, özellikle eğitim ve öğretimden hiç pay almamış kasaba ve şehirlerde Türkçenin yazı dili hâlinde konuşulmasını beklemek yanlıştır.

“Türk dili, 2500 yıllık geçmişi olduğu söylenen yazılı kaynaklara dayalı baya-tı içinde zaman zaman başka dil ve kültürlerin baskısıyla bunalıma düştü veya düştü-rüldü.” (Tural 2005: 387-392) Tarihin ve sosyolojinin doğurduğu bazı olum-suzluklar ile iktisadi yapılanmadan gelen çıkmazlar, Türkçenin bütünleştirici gücünün yer yer zayıflamasına, standart Türkçeden uzaklaşmasına yol açtı. “Son yüzyıl esas alınırsa, sultanlık, demokrasi ve parti diktatöryası vb. gibi politik, ekonomik yapılar Türk topluluklarını da farklılaştırdı” (Tural 1994: 109-113). Atatürk ise Tevhid-i Tedrisat ve Mecburi Eğitim yasalarıyla halkımızdaki bu ifade parçalanmışlığını gidererek bütünleştirmeye çalıştı. Ne yazık ki, 1928-1938 yılları arasındaki bilinçli ve heyecanlı çalışmalar sürdürülemediği gibi emperyalist devletlerin bu konudaki senaryolarını uygulamaya koymaları da, Türkçe ile yaygın günlük anlaşmayı yaraladı. Her dilde ağız ve lehçeler bulu-nur ama Türkçede bu konu ideolojik bir kamplaşmanın aracı olmuştur. Bu konuda özgün eğitimin üzerine çok önemli görev düşmekte ve yöntem konu-sundaki tartışmalar sürüp gitmektedir.

Biz öğretmenler olarak birtakım belirlemeler yapabiliriz; bu belirlemeleri öncelikle Türk Dil Kurumunun, Türkçe Eğitimi Çalışma Gurubuna, sonra da Talim Terbiye Kurulu Başkanlığına ulaştırabilmeli ve çözümlerinin bu-lunmasını beklemeliyiz.

Dil öğretiminde kitle iletişim araçlarının etkisini inceleyen araştırmacılar

Ağızların Baskın Olduğu Bölgelerde İletişim Araçlarının Türkçe...

“Veli görüşlerine göre, çocukların Türkçe dersindeki başarısında, TV programlarının olumlu bir katkısı yok.” ve “Televizyonun, çocuğun kendi yaşantıları ile toplumsallaşmasına engel olduğu” (Aydın Yılmaz-Uzman 2005: 17- 24) sonucuna varmışlar. Velilerinin görüşlerini ve bilinçliliğini göz önüne alarak diyebiliriz ki sayın uzmanlarımız, televizyon konusundaki araştırmalarının büyük bir kısmını, yurdumuzun kültürel tabanının yoğun ve gelişmiş olduğu bölgeleri ölçümleme alanı sayarak yapmışlardır. İletişim araçlarının, Türkçe öğretimi ni olumsuz etkilediği konusunda daha ayrıntılı veriye ulaşabilmek ve reel sonuçları alabilmek için, araştırma sonuçlarının, yöresel olmaktan çıkarılması gerekmektedir. Konuyla ilgili düşüncelerim bir gezim sırasında meslektaşlarımla yaptığım sohbette netlik kazandı. Diyarbakır'ın Hani ilçesi Belen köyündeki ilköğretim okulunda öğrenim gören öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, 1. sınıfa, Türkçe ile ilgili hiçbir bilgi sahibi olmadan başladıklarını tespit ettim. Bu büyük sıkıntının nedenlerini araştırdım ve ulaştığım sonuç uzmanlarımızın araştırma verilerinden farklılık gösterdi. Öncelikle bölgenin gerçek anlamda bir Türkçe anlayışında yetersizlikle karşı karşıya olduğu ortadaydı. Öğrencilerden öte, köylü vatandaşların büyük bir kısmının, özellikle kadınların Türkçe ile ilgili temel kelimelere sahip olmamaları dikkat çekiciydi. Yaşadığımız küresel dünyada, özellikle her türlü bilgiye ulaşmanın bu kadar kolaylaştığı bir ortamda, vatandaşların bu denli önemli bir noktada eksik kalmasını çok yadırgadım. Okul içerisinde (215 öğrenci) ve köyde (yaklaşık 113 hane) yapmış olduğum araştırmada ise köy sakinlerinin evlerinde radyo, televizyon veya telefon gibi herhangi bir iletişim aracı olmadığını tespit ettim. Sadece Belen köyünde değil, o bölgedeki kırlık yerleşimlerin büyük çoğunluğunda radyo ve televizyonun yaygın olmadığını da gördüm. En önemli gerekçe ise kitle iletişim ağının hâlâ yaygınlaştırılamamış olması değil, yöre halkının, konuyu inanç boyutunda değerlendiren ve ana dil hususunu farklı yorumluyor olmasıydı. Türkçenin günlük hayatta yaygın olarak kullanıldığı yörelerde, iletişim araçlarının artık bilgi aktarımı, güncel kazanımlar, eğlence gibi temel sunumların dışına çıkarak, sosyal hayatı kısıtlayıcı ve hatta kullanım dilimizi zaman zaman çarpıtan sonuçlar doğurduğu düşünülebilir. Ancak iletişim araçları, kendini kabullenme farklılıkları gösteren ve günlük hayatta Türkçenin aktif olarak kullanılmadığı yörelerde Türkçe öğrenimi konusunda, önemli bir eğitim kurumu niteliği kazanmaktadır.

Eğitimin kalitesinin arttırılmasında elbette ki iletişim araçlarının olumlu amaçlar doğru'usunda kullanılması gerekir. Özellikle ülkemizde çocukların en çok ilişkide oldukları kaynak televizyondur. O hâlde televizyon, dil edini mi sürecinde önemli bir görev üstlenmektedir. Bu konu araştırmacılar tara-

findan, her ne kadar iyi bir alışkanlık olarak gösterilmese de dil eğitimi üzerindeki olumlu etkisi de göz ardı edilemez. Çünkü *“özellikle 7-11 yaşları arasındaki çocuklarda TV izleme oranı %98,9 düzeyindedir”* (Aydın Yılmaz- Uzman 2004: 17) Uzmanlarımızın yapmış oldukları araştırmadan, bizim çıkardığımız sonuç: Çocukların, Türkçe ile ilgili temel kavramlara, okuldan önce televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarıyla ulaştığıdır. Bu sonuç, iletişim araçlarının tamamen olumlu yönleri olduğunu elbette ki yansıtmaz ama etkililiğini gözler önüne sunar.

Öğrenme sürecini hızlandırmak adına Millî Eğitim Bakanlığı ve çeşitli kurumların yapmış olduğu çalışmaların temelinde de en kısa zamanda en fazla bilgiye ulaşmak yatar. Bu nedenle iletişim araçlarının, eğitim sürecine katılması adına, 2004'te yılında MEB otomasyon ağını, tüm okullara ulaştırma çabasına girmiş ve büyük ölçüde de başarıya ulaşmıştır. *“Her sınıfa televizyon, VCD, tepegöz gibi görsel ve işitsel ağırlıklı materyallerin konması önerilmiş ve eğitimlerin bu materyaller desteği ile yürütülmesi amaçlanmıştır”* (MEB 2004). Türkçe öğretimi sırasında ise bu materyallerin olumlu yönde etkisi tespit edilmiştir. Kaldı ki günümüzde herhangi bir dil öğretiminin, düzeyi ne olursa olsun, işitsel ve görsel araçlarla zenginleştirilmiş laboratuvarlarda gerçekleştirildiği düşünülürse, teknolojinin bireye katkısının olumsuzluğundan çok gerekliliği ön plandadır.

“Dil edinimi; çocuğun çevresinde konuşulan dili çevresindekiler düzeyinde konuşabilme sürecini ifade eder” (Sezer 1993: 101). Çocuk, dil gelişimi sürecinde, hangi zekâ düzeyinde olursa olsun, duygu ve düşüncelerini zihninde oluşturup, aile içerisinde konuşulan dili destek alarak şablonlara yerleştirir. Bu şablonlar gerek okulda gerek sosyal hayatta pek az değişikliğe uğrayarak ifade bulur. *“Çocuk dilin düzgün konuşulduğu bir ortamda büyürse dil bilgisi kurallarına ayrıca ihtiyaç duymadan düzgün konuşabilir”* (Sezer 1993: 102). Bu ifade dil ortamının etkisini açıkça belirtilmiştir. Sözünü ettiğimiz bölgelerde, okula gelinceye kadar Türkçe ile yeterince muhatap olmayan çocuk, okul çağında yeni bir dil ile karşı karşıya kalınca, kendisi için hangi dilin önemli olduğunu fark edememektedir. Bu çelişki özellikle, çocuğun anlaşılmadığı, duyulmadığı hissine kapıldığı, bir şeyi vurgulamak istediği ya da bir istekte bulunduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Eğer çocuk devamlı, yetişkinlerin ana dil diye benimsedikleri dil ile konuştukları ortamda büyürse, en iyi bildiği, daha doğrusu iç dünyasını en iyi aktarabildiği diliyle, yani ev içerisinde konuşulan dili kullanarak iletişime girme çabasında olacaktır. Bu durumda olan çocuklara, eğitimciler tarafından disiplinli bir modele bağlı olarak ve iletişim araçlarını da destek alarak Türkçe öğretimi verilebilir. Ancak, medyada kullanılan

Ağızların Baskın Olduğu Bölgelerde İletişim Araçlarının Türkçe...

Türkçenin yeterli olmadığı, aksine kullanım hatalarının bolca olduğu, Türkçe kelimelerin yerine batı ya da doğu kökenli kelimeler bütünü hâline geldiği de eğitimlerce öğrencilerine hissettirilmelidir. Gramer yapısı olarak da, kullanım alanı olarak da üstünlükleri gerekli bildirimlerle sunulmalıdır. *“Türkçenin gramer bilmeden de doyurucu bir anadil olduğunu bilmek ne mutluluk”* (Güvenç 2005: 216). Dil sevgisi eğitim öğretim sürecinde eğitimlerce öğrencilere aşılansak, öğrenci için model olan öğretmenin kendi yaşantısında da bu duyguyu içselleştirmiş olması gerekir. Bu konuda bilinçlenen aileler ve çocukları televizyon, radyo vb. araçlar sayesinde teknik anlamda olmasa da temel anlamda Türkçenin gerekliliğini fark edecektir. Türkçenin bireylerin hayatındaki yeri ve önemi çocuğa, Türkçeyi sevdirek benimsetmek ve yalnızca ona özgü üstünlüklerini tanıtarak yerleştirmek olmalıdır, tabii ki bunun tek yolu sadece teknolojik araçlar değildir.

Siz hiç Güneydoğulu bir çocuğu şarkı söylerken dinlediniz mi? Eğer dinlerseniz şarkı sözlerini televizyondan izlediği ve duyduğu şekli ile kendi ağız özelliklerini kullanmadan tekrarladığına şahit olacaksınız. Hiç unutmuyorum; Türkçe öğretmenimiz bize “Çocuklarım! İlçemizde sinema, tiyatro gibi kültürel faaliyetleri takip edebilme imkânımız yok. O hâlde siz de bol bol kitap okuyunuz. Akşamları belirli saatleri aşmamak şartıyla televizyon seyrediniz. Özellikle de haberleri izleyiniz. Spikerlerin konuşmalarına dikkat ediniz ve taklit ediniz. O zaman konuşma hatalarınız azalır, diksiyonunuz düzelir.” demişti. Biz de kendi aramızda “habercilik oyunu” oynamaya başladık. Sırayla spiker olup haber okuyor, eğleniyorduk. Güneydoğuda büyümedim ama bu yöntemin konuşma biçimime çok şey kattığını söylemeliyim. Öğretmenimi saygı ile anıyorum ve aynı yöntemi öğrencilerime öneriyorum. Bir de derslerimizde (beden eğitimi, resim, el yazısı çalışmaları vb.) sık sık şarkı söylüyoruz. Üstelik çocuklar bu konuda oldukça yetenekli. Televizyonda izledikleri kliplerde son moda olan şarkıları hemen ezberleyip söylüyorlar.

Kültürel farklılıkların bir dil farklılığı olarak anlaşılması üzerine de gidilmelidir. İlköğretim dönemi çocuklarının duygu, düşünce, davranış ve gelişim özellikleri bakımından değişime, yenileşmeye açık ve son derece alıcı oldukları düşünüldüğünde dil sorununun önemi daha da derin bir anlam kazanır. Bu sorunun özellikle kırsal kesimlerde en etkili çözüm yolu, iletişim araçlarının yaygın olarak kullanılması olacaktır. Ancak bu yolun Türkçenin doğru öğretimi sürecinde, basamaklardan sadece biri olduğu, temel amacın TV izlemek ve ona bağımlı bireyler yetiştirmek olmadığı da unutulmamalıdır.

Türkiye’nin hem en önemli, hem de tüm sorunları çözebilecek tek sorunu eğitimidir. İnsan kavramına, eğitim kavramına doğru bir bakış açısı geti-

remediğimiz sürece bütünleşmiş ve kalkınmaya katılımcı bireylerden oluşan bir toplumdan söz edemeyiz. Beşeri tarihe baktığımızda, kaydedilen başarıların, hangi alanda olursa olsun, insan unsuru olmadan gerçekleşmediğini görüyoruz. İnsanın da en önemli unsuru dil olduğuna göre diyebiliriz ki dil; milletlerin başarı grafiğini yükselten bir etkidir. Aynı dili konuşanların yolu hep aynıdır. Çatal yollarda ise insanlar yol ayrımında şaşırır, hangisine gideceklerini bilemezler ve büyük bir karmaşa yaşanır. Türk milletinin yolunu, Türk dilinin birlik ve bütünlük sağlayacak gücünü artırarak, iç ve dış tehditlerden koruyarak açabiliriz.

Çocuklar bizim millî servetimizdir. Türk dilini, yetismekte olan nesillere gereğince benimsetmek, ortak bir dil ve yazı dili olarak öğretmek demek, servetimize servet katmak demektir. Milletçe ilerlemek, çağın gerektirdiği bilim, teknik ve sanata ayak uydurabilmek için ihtiyacımız olan ilk şart eğitimidir. Eğitim ve öğretim Türkiye Türkçesiyle oluyor, olacak, olmalı... Özellikle ilk sekiz yıllık eğitime yabancı parmağı da, yabancı dil de bulaşmamalı, bulaştırılmamalı. İletişim araçlarını, Türkçe eğitim ve öğretimi konusunda özlenen ve beklenen ölçülerle kullanıma sunmak, bu yolla dil bütünlüğümüze sahip çıkmak ise, bir millî bilinçtir.

Kaynakça:

- Aydın Yılmaz Zeynep ve Uzman Ersin (2005), "*Televizyonun Çocukların Dil Gelişimine Etkileri*", *Türk Dili*, nu: 643, TDK yayını, Ankara.
- Güvenç, Bozkurt (2005), "*Ana Dilini Doğru Konuşan Türk Çocuklarının Debatı*", *Türk Dili*, nu: 645, TDK yayını, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı yayını: MEB (2004), *İlköğretim Programı-Türkçe Eğitimi*.
- Sezer, Ayhan (1993), "*İletişim Araçlarının Türkçe Öğretimine Etkileri*", *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi ve Sorunları*, TED yayınları, Ankara.
- Tural, Sadık (1994), "*Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*", II. Türk Dünyası Yazarlar Kulltayı, İlesam yayınları, Ankara.
- Tural, Sadık (2005), "*Ölümsüz Dilimiz Türkçe*" *Türk Dili*, nu: 641, (Mayıs 2005), TDK yayını, Ankara.